

jejo učenjaki že stoletja ter odkrivajo še vedno umetnine stare Rome.

Dolgo časa so se mudili naši dijaki v tej dolini umetnin; marsikateri si je natihem prožno vtaknil mozaiček v žep, da si bo pozneje ob njem obnavljal stare, vesele spomine na lepe dneve znanstvenega popotovanja po klasičnih rimskih tleh.

Zavodi sv. Stanislava v Št. Vidu.

Vzgoja in omika mladine je glavna kulturna naloga vsakega naroda, in zato pozdravljamo z veseljem vsak napredek v šolstvu. Posebno važna pa je za Slovence otvoritev zavodov sv. Stanislava, „škofiovih zavodov“, kakor jih imenuje ljudstvo.

Ljubljanski knezoškof dr. A. B. Jeglič je iz doneskov cele škofije in iz svojih lastnih žrtev postavil na šentviškem polju krasno zgradbo, ki je namenjena vzgoji srednješolske mladine. Letos se je otvoril prvi razred, in vsako leto se bo zavod izpopolnjeval do celotne gimnazije. Poleg šolskih prostorov, stanovanj za profesorje in gospodinjskega oddelka, imamo tu semenišče za mladeniče, ki se namenijo za duhovski stan, in konvikt za one, ki se pripravljajo za kak posvetni stan. Prostora bo za 400 gojencev in bo ta zavod največji te vrste v naši državi.

Zgradba, krasna odzunaj in jako primerno urejena tudi znotraj, je odlično delo arhitekta J. pl. Vancasa, ki je izdelal načrte po obširnih študijah. Vsi prostori so opravljeni z največjo skrbnostjo, in strokovna sodba je soglasna v tem, da je tu porabljeno vse, kar zahteva moderni tehnični napredek od takega zavoda. Dosedanji stroški znašajo 1,300.000 K; upati je, da se pokrijejo s požrtvovalnimi doneski vernikov ljubljanske škofije in velikodušnega ustanovitelja, kakor tudi da se zgradi še primanjkujoči levi del (glej sliko str. 608.). Tako so dobili Slovenci zopet en velevažni kulturni zavod, ki nas mora veseliti tembolj, ker je izšel iz naše lastne moči. Naj vsikdar izpolnjuje velike nade, ki ga stavi vanj slovensko ljudstvo!

Odkritje Prešernovega spomenika.

Dne 10. septembra t. l. so v Ljubljani slovesno odkrili Prešernov spomenik. Za slavnost so se delale velike priprave in prišlo je poleg mnogih izvenkranjskih Slovencev — zlasti Tržačanov — tudi mnogo odličnih slovanskih gostov. Videli smo češkega pesnika Jaroslava Vrchlickega, prof. Zabolotskega iz Peterburga, župana dr. Vladimira Srba iz Prage, dr. Amruša iz Zagreba, Kosta Glaviniča iz Belgrada in mnogo drugih odličnjakov. Od slovenske strani je bila udeležba bolj hladna in nepopolna, ker so se prireditelji ozirali enostransko na liberalno politično stranko. Tako je, žal, dobila slav-

nost političen značaj, ki je dal povod jako neljubim polemikam. Ali ni mogoče takih slavnosti prirejati tako, da bi se jih moglo udeleževati vse slovensko ljudstvo?

Slavnostni govornik dr. Ivan Tavčar se je gibal v plitvih frazah in je porabil to priliko, da opravičuje domači strankarski prepir. Govorili so še: profesor Zabolotskij v imenu Rusov, belgrajski podžupan prota Marko Petrovič v imenu Srbov, ki jih je došla skoro stotina, praški župan dr. Srb, zagrebški župan dr. Amruš, ravnatelj Senekovič in ljubljanski župan Ivan Hribar. Srbi in Čehi so položili srebrna venca na spomenik. Slavnosti je sledil banket, zvečer pa so bili razni komerzi. Slavnost je minila čisto nemotena, krasno vreme in obilo zunanjih gostov jej je dalo impozantno zunanost.

Spomenik, ki je stal 71.000 K, je delo kiparja G. Zajca, ki je našim čitateljem že znan po raznih umetnih delih. G. Zajc se je zlasti v reliefni tehniki pokazal globokočutečega mojstra in finega opazovalca duševnih pojavov. Pri monumentalnem spomeniku tako velikih dimenzij seveda ne morejo priti te lastnosti tako do veljave, kakor pri bolj liričnih predmetih, ki jih je doslej večinoma izražal. Tudi se nam zdi, da ni bil pri kompoziciji tako prost, kakor bi zahteval njegov umetniški genij. Spomenik, ki je zamišljen samo z ozirom na pogled od sprednje strani, stoji na odprtem trgu tako, da preveč motijo strani, ki bi morale biti pravzaprav zakrite z zelenjem. V koncepciji so prišli do veljave edino le erotični motivi Prešernovi, kar ne podaja prave karakteristike pesnikove, in kult nagote je pretiran. Tudi sohi Prešernovi se očita, da kaže bolj odvetnika, kakor pa pesnika, in na spomeniku manjka poleg krščanskih tudi slovanskih motivov, ki so nerazdružni od Prešerna.

G. Zajc je osnoval tudi Vegov spomenik, ki kaže v svoji koncepciji še mnogo več talenta, nego Prešernov spomenik. Z alegoričnimi podobami, zlasti ako segajo preveč samostojno v ospredje, je pri takih spomenikih težava, in morda bi G. Zajc dobro storil, ako bi pri Vegovem spomeniku izpustil alegorični podobi in bolj gledal na monumentalnost glavne podobe same.

Naša slika, str. 617., nam kaže prizor ob odkritju. Marijin trg je poln slavnostnih gostov. Zavesa je padla, in navzoči poslušajo govor župana Zlate Prage, katerega sliko vidijo čitatelji na str. 640.

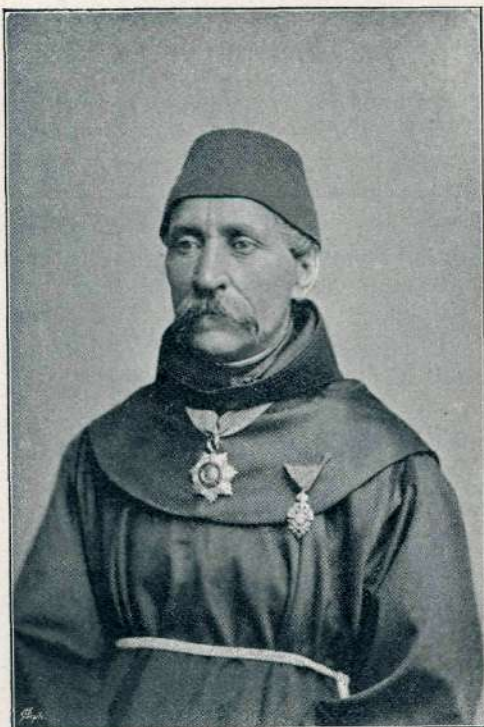
Zbližanje jugoslovanskih umetnikov je pozdravila „Blgarska Sbirka“ s temi besedami: V jugoslovanskih razmerah je že storjen velik korak na poti zblizanja in solidarnosti. Umetniki — stvarniki lepega in nosilci najmirnejše kulture — so nam dali lep primer. Kar se je začelo v Belemgradu ob času kraljevega kronanja in umetniške razstave, se je kon-

čalo v Sofiji, Zagreb, Beligrad, Ljubljana in Sofija so si podali roke in se objeli po svojih umetnikih. Toplo smo pozdravili oni dan, ko so zastopniki bolgarske, srbske, hrvaške in slovenske umetnosti sklenili v skupni seji že znano resolucijo in ko so osnovali svoje skupno društvo „Lada“. — Zelo lepe besede, toda . . .

☪

Fra Grgo Martić.

V Kreševu je umrl največji bosenski pesnik, eden prvih epikov — fra Grgo Martić, dne 30. avgusta. „Dom in Svet“ je obširno pisal o njem l. 1895. ob njegovi mašniški petdesetletnici. Takrat se je pokazalo, da ga slavi ves slovanski svet, posebno pa

Fra Grgo Martić
v moški dobi.

hrvaški narod, kateremu je ustvaril tako krasne pesniške umotvore. Zato ne ponavljamo danes njegovega življenjepisa, ampak omenjamo le nekaj podatkov še iz njegovega življenja.

Fra Grgo je bil najpopularnejši mož v Bosni, najzvestejši prijatelj in branitelj bedne raje pod turškim jarmom, za katero je večkrat postavil v nevarnost tudi svoje življenje, zlasti pod strahovitim bosenskim vezirrom Omer-pašo. Cenili in ljubili so ga vsi — bogataši in siromaki, katoličani, pravoslavni, judje in mohamedanci. Ni bilo kraja v Bosni, kjer bi ne bili poznali fra Grge.

Martić je mnogo peval, a vsa njegova dela daleč nadkriljujejo „Osvetnici“. Ti so zlati venec Martičeve

poezije, d'ka hrvaške književnosti in važen kulturno-zgodovinski spomenik bosenski. V „Osvetnikih“ tuguje s svojim narodom in upa boljše bodočnosti. Jezik mu je bogat in bujen, slog dovršen in gladek, domišljija živahna in polna poezije. Vse trpljenje bosenskega naroda je izlil v svoje divne stihe, ki tekó tako gladko in dovršeno v širokem, veličastnem epičnem tonu, da se dajo postaviti na stran Homerjevim.

Na starost je živel Martić v samostanu Kreševu, na svojem ljubem domu, kjer je speval toliko krasnih pesmi.

V visoki starosti trinosemdesetih let je začel vidno hirati. Samostanski bratje so mu stregli in varovali njegovo dragoceno življenje z vso skrbnostjo, dokler ni izdihnil v njihovi sredi. Današnji čas sicer nima veselja do resne epične poezije, a Martičeve pesmi so si pridobile splošno priznanje. Bosna bo vedno ponosna na tega svojega velikega sina. Slika str. 633. je delo hrvaškega slikarja Iv. Tišova in nam kaže Martića kot starca, še vedno krepkega in duhovitega. Ohranil si je jasnega duha do zadnjega in peval vznesene pesmi še v pozni starosti.

☪

Ilarijon Ruvarac. 21. avgusta je umrl v Fruški Gori, v samostanu Grgetegu, Il. Ruvarac, odličen srbski zgodovinar. Ruvarac je oče in začetnik prave srbske zgodovine. Pri svoji pisateljski delavnosti se je opiral na kritično proučevanje zgodovinskih dejstev in virov in s tem je mnogo popravil trditve ne le dosedanjih srbskih zgodovinarjev, ampak tudi svojih sovrstnikov. Tako je popravil srbsko zgodovino o carju Lazarju, o Uroševi smrti, o suženjstvu Črnogore v XVII. in XVIII. stoletju, o Jurju Brankoviču itd. Zapustil je dolgo vrsto zgodovinskih monografij in razprav in pripravljalne študije k veliki zgodovinski geografiji srbski.

Bulharsko slovom i obrazem. (Bolgarsko v besedi in podobi). Tako se bode imenovalo češko delo, ki ga bode o Bolgarski izdal znani bolgarofil, češki pisatelj in odvetnik, dr. Alfred Rudolf. Pisatelj dr. Rudolf je bil nedavno v Sofiji, da bi pridobil za sotrudnike tudi bolgarske književnike. G. Rudolf je častni ud „Slavjanskega blagotvornega društva v Sofii“ in društva „Čeh“ v Sofiji. Dr. Rudolf je že prevel več bolgarskih romanov na češki jezik za knjižnico „Bulharská knihovna“, ki izhaja v Pragi.

Slovaki v Ameriki. Slovacom v Ameriki se v narodnem pogledu bolje godi nego v domovini. Slovaške „Nar. Noviny“ so nedavno objavile dopis iz Amerike, v katerem dopisnik opisuje narodno življenje ameriških Slovakov s temi-le besedami: „Mi ameriški Slovaki to leto moremo imenovati leto zborovanja. Že meseca marca je v mestu Passaic, N. J., zborovalo društvo slovaške mladine „Telocvičná Slovenská Jednota Sokol“. Ker to društvo ni imelo dozaj svojega lastnega glasila, sklenilo se je, ga izdajati.